

Г.Ж. Орда^{1*}, Ф. Бозкурт²

¹М.О.Әуезов атындағы Әдебиет және өнер институты, Алматы, Қазақстан,

²Анадолы университеті, Түркия

E-mail: ¹orda_68@mail.ru, ²ferdib@anadolu.edu.tr

ORCID: ¹0000-0001-5930-3784, ²0000-0002-2209-8673

ДЕТЕКТИВ ӘНГІМЕЛЕРДЕГІ ӨМІР ШЫНДЫҒЫН БЕЙНЕЛЕУДЕГІ КӨРКЕМДІК ІЗДЕНІСТЕР*

Аңдатпа. Мақалада А.Зейінқызының «Тек пен шек», Ж.Кемелжанның «Қанды сүттің дәмі», С.Молдажановтың «Сырға», А.Қожмамбетованың «Жұмбақ өлім», Қ.Нұрданбектің «Жөргем», Ә.Жұмақанның «Қалың тұман арасында» детективті әңгімелері зерттеу нысанына алынды. Жазушылар аталған шығармаларында жанр табиғатына сай жұмбақ қылмыстарды ашуда жұмбақ мотивін әдебиеттегі дәстүр сабақтастығы ретінде пайдаланған. Сонымен бірге көркем шығарма арқылы оқырманды тәрбиелеуді жадында ұстай отырып, қылмыскерлердің жасырын қылмыстарын заң алдында әшкерелеп әділ үкім шығарған. Құпия қылмысты ашудағы тергеушілердің ақыл-ой логикасы, біліктілігі нанымды бейнеленген. Жазушылар жұмбақ жағдайда жасалған қылмысты ашуда «жүйкемен ойнау», «оқырманмен ойнау», «оқырманды адастыру», «жалған іздер» әдістерін тиімді пайдаланған. Әңгімелерге өмірден алынған оқиғалар арқау болып, біздің қоғамдағы қылмыс әлемі әшкереленген. Біздің қоғамдағы «кішкентай адамдардың» тағдыр-тауқыметі ХХІ ғасырдың өзекті мәселесі ретінде көтерілген. Жанр табиғатына сай аталған әңгімелердегі жұмбақ жағдайда жасалған қылмыстар әділ де білікті, іскер де төзімді тергеушілер мен криминалистердің ісімен әшкереленген. Жауыздық пен қанішерліктің, аярлық пен екіжүзділіктің жүзеге аспайтыны нақты оқиғалар аясында талданған. Жазушылардың негізгі жетістігі детектив жанрының талаптарын орындай отырып, ұлттық әдебиетті жаңа тақырыптармен, жаңа оқиғалармен, жаңа кейіпкерлермен толықтыруы.

Алғыс: Мақала ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің 2025-2027 жылдарға арналған АР26101121 «Қазақ детективі: тарихы, формалары, функциялары» ғылыми-зерттеу жобасының қаржыландыруы негізінде жарияланды.

Кілт сөздер: әңгіме, оқиға, детектив, қылмыс, жұмбақ мотиві, жұмбақты шешу, айғақ.

G.Zh. Orda^{1*}, F. Bozkurt²

¹Institute of Literature and Art named after M. O. Auezov, Almaty, Kazakhstan

²Anadolu University, Turkey

E-mail: ¹orda_68@mail.ru, ²ferdib@anadolu.edu.tr;

ORCID: ¹0000-0001-5930-3784, ²0000-0002-2209-8673

ARTISTIC EXPLORATIONS IN THE REPRESENTATION OF LIFE REALITY IN DETECTIVE STORIES

Abstract. In the article, the detective story “Only and the limit” by A. is considered as an object of research. Zeynikyzy, “Kandy suktyndami” Zh.Kemeljana, “Syrgha” S.Moldajanova, “Zhumbak umul” A.Kozhmambetovoi, “Jorghem” K.Nurdanbeka, “Kalyn Tuman Arba” A.Weekend. In these works, the author used the motive of

* **Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:**

Г.Ж. Орда, Ф.Бозкурт. Детектив әңгімелердегі өмір шындығын бейнелеудегі көркемдік ізденістер // "Керуен". - 2026. №1, (90-том). - Б. 69-80. <https://doi.org/10.53871/2078-8134.2026.1-05>.

the detective as a continuation of the literary tradition of solving mysterious crimes in accordance with the nature of the genre. At the same time, taking into account the education of the reader through fiction, they exposed the hidden crimes of criminals before the law and passed a fair sentence. Convincingly depicted the logic of thinking and skills of investigators in solving secret crimes. The authors effectively used techniques such as "playing with nerves," "playing with the reader," "misleading the reader," and "false leads" to solve crimes committed under mysterious circumstances. The stories are based on real events, exposing the criminal underworld in our society. The fate of "ordinary people" in our society is raised as a pressing issue of the 21st century. In keeping with the nature of the genre, crimes committed under mysterious circumstances in these stories are solved thanks to the work of honest, skilled, resourceful, and patient investigators and forensic experts. The impossibility of cruelty and murder, brutality and hypocrisy, is analyzed in the context of real events. The authors' main achievement is fulfilling the requirements of the detective genre and enriching national literature with new themes, new events, and new characters.

Acknowledgments: The article was published with the financial support of the Scientific Committee of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan within the framework of the research project No. AR26101121 "Kazakh detective: history, forms, functions" for 2025-2027.

Keywords: story, plot, detective, crime, mystery motive, mystery solution, clues.

Г.Ж. Орда^{1*}, Ф. Бозкурт²

¹Институт литературы и искусства имени М.О. Ауэзова, Алматы, Казахстан,

²Анадолійский университет, Турция

E-mail: ¹orda_68@mail.ru, ²ferdib@anadolu.edu.tr

ORCID: ¹0000-0001-5930-3784, ²0000-0002-2209-8673

ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ ПОИСКИ В ИЗОБРАЖЕНИИ ЖИЗНЕННОЙ РЕАЛЬНОСТИ В ДЕТЕКТИВНЫХ РАССКАЗАХ

Аннотация. В статье в качестве объекта исследования рассматриваются детективные рассказы «Тек пен шек» А.Зейнкизы, «Канды суктын дами» Ж.Кемельжана, «Сырга» С.Молдаджанова, «Жумбак умул» А.Кожмамбетовой, «Жоргем» К.Нурданбека, «Калын туман арба» А.Жумакана. В этих произведениях авторы использовали мотив детектива как продолжение литературной традиции раскрытия таинственных преступлений в соответствии с природой жанра. При этом, учитывая воспитание читателя посредством художественной литературы, они разоблачали скрытые преступления преступников перед законом и выносили справедливый приговор. Убедительно изображены логика мышления и навыки следователей в раскрытии тайных преступлений. Авторы эффективно использовали методы «игры на нервах», «игры с читателем», «введения читателя в заблуждение», «ложных следов» для раскрытия преступлений, совершенных при загадочных обстоятельствах. Рассказы основаны на реальных событиях, разоблачая криминальный мир в нашем обществе. Судьба «простых людей» в нашем обществе поднимается как актуальная проблема XXI века. В соответствии с природой жанра, преступления, совершенные при загадочных обстоятельствах в этих рассказах, раскрываются благодаря работе честных, квалифицированных, находчивых и терпеливых следователей и криминалистов. Невозможность жестокости и убийства, жестокости и лицемерия анализируется в контексте реальных событий. Главное достижение авторов — это выполнение требований детективного жанра и обогащение национальной литературы новыми темами, новыми событиями и новыми персонажами.

Благодарности: Статья опубликована при финансовой поддержке Научного комитета Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан в рамках научно-исследовательского проекта AR26101121 «Казахский детектив: история, формы, функции» на 2025-2027 годы.

Ключевые слова: рассказ, сюжет, детектив, преступление, мотив тайны, разгадка тайны, улики.

1. Кіріспе

Әлем әдебиетінде қалыптасқан детектив жанры қазіргі қазақ әдебиетінде де қарқынды дамуда. Қазақ детективінің негізін салушы К.Тоқаев шығармаларында көбіне қылмыс отанға опасыздық жасағандар мен ұрлық-қарлық төңірегіндегі оқиғалармен өрбитін. ХХІ ғасырдағы адамзат баласының өмір сүру дәстүріне қарай қылмыстың да түрі көбеюде. Әдебиет – өмірдің көркем шежіресі болса, қазақ жазушылары өздері өмір сүрген қоғам шындығын әдебиетке алып келуде. Қоғам өмірінде алаңдатушылық туғызып отырған қылмыстар қазақ әдебиетінен де орын алууда. 2018 жылдан бері «Заң» Медиа-корпорациясы» ЖШС республикалық детектив шығармалар байқауын тұрақты ұйымдастыруының арқасында детектив жанрына қызығушылық білдіретін қаламгерлер саны жыл санап өсіп келеді. 2019 жылы Алматы қалалық сотының 50 жылдығы мен «Заң» Медиа-корпорациясы» ЖШС-на қарасты «Заң газеті» мен «Юридическая газета» басылымдарының 25 жылдық мерейтойына орай екінші детективтік шығармалар байқауы өтті. Жазушы Кемел Тоқаев атындағы жүлдені алматылық Аяла Зейінқызының «Тек пен шек», бірінші орынды Жарас Кемелжанның «Қанды сүттің дәмі», екінші орынды Сансызбай Молдажановтың «Сырға», үшінші орынды Айда Қожмамбетованың «Жұмбақ өлім», Қалмұрат Дәулетбаевтың «Ғажайып бестік» атты шытырманға толы шығармалары иеленді. Әсем Жұмақанның «Қалың тұман арасында», Райхан Ратованың «Пигылы бұзық «Періште», Қуаныш Нұрданбектің «Жөргем» шығармалары ынталандыру сыйлықтарын иеленді. Бұл шығармаларға қазіргі таңдағы ел өміріндегі қылмыстар арқау болған. Жазушылар жұмбақ қылмыстардың жасалуымен, елді алаңдатқан қылмыстардың дер шағында ашылуымен криминалистердің еңбектерін шынайы бейнелеуге ден қойған.

2. Материалдар мен әдістер

2.1 Зерттеу әдістері

Тақырыпты зерттеуде ауыз әдебиеті үлгілерінен жалғасып келе жатқан жұмбақ мотивінің қазіргі әдебиеттегі жалғасы әдебиеттегі дәстүр сабақтастығы ретінде қаралды. Детектив әңгімелерді әдеби-теориялық, тарихи-әлеуметтік, поэтикалық тұрғыда зерттеуде топтау, жүйелеу, талдау әдістері қолданылды.

2.2 Материалға сипаттама

Детектив жанрының өзге елдердің әдебиетіндегі атауына көңіл аударатын болсақ, әлем әдебиетінің барлығында детектив жанры бірізді аталғанмен, түрік әдебиетінде «полиция әдебиеті» деп атау қалыптасқаны байқалады. Тақырыпты зерттеуде әдебиеттің тәрбиелік қызметі туралы Ш.Ахметовтің, көркем әдебиеттегі жаңа кейіпкер туралы С.Қирабаевтың, көркем әдебиеттің ел өміріндегі қоғамдық-әлеуметтік мәселелерді көтеретіні туралы Ш.Елеуқеновтің, әлем әдебиетінде қалыптасқан классикалық үлгінің ұлттық әдебиеттегі жалғасы туралы Б.Майтановтың пікірлерін басшылыққа алдық. Отандық әдебиеттанушы ғалымдармен бірге орыс әдебиеттанушысы Н.Ю.Георгинованың детектив жанрының танымал болу себептері, В.Баранованың детектив шығармалардағы тергеушінің тергеу әдісі, өзбек ғалымы Р.Раджапованың детектив шығармалардың негізгі ерекшеліктері туралы пікірлеріне сүйендік.

Детектив жанры қазіргі қазақ әдебиетінде ерекше қарқынмен дамып жатқандықтан, ол шығармалар әдебиеттану ғылымында да зерттеу нысанына алынуда. Жанрдың тыңғылықты зерттеліп жүргенін А.Жунусованың диссертациялық зерттеуінен, ғалымдардың жекелеген ғылыми мақалаларынан көруге болады. А.Жунусова қазақ әдебиетіндегі детектив жанырының қалыптасуы мен дамуын әлем әдебиеті мен К.Тоқаев шығармаларын салыстыра зерттеумен дәлелдеуде (Zhunussova, 2023: 13-22). Г.Орда жазушы С.Олжабайдың «қыз жылаған түн» детективті повесінің көркемдік ерекшеліктерін қарастырса, Э.Мансурова қазақ және тува әдебиеті мәтіндеріндегі эмоциялардың ерекшелігін салыстыра зерттеді (Мансурова, 2025: 82-92),

3. Талқылануы

Аяла Зейінқызының «Тек пен шек» әңгімесінің оқиғасы Алматыдағы үш пәтерін жалға беретін Бекнұрдың жалға берген пәтеріндегі құпия қылмыстан басталады.

Оқиға: «Адам таныса, бүгінгі қонағы – іссапармен келген дөкейдің бірі. Алайда, пұшық мұрнының үстіне қонжия қоймаған көзілдірігін әлсін-әлсін сұқ саусағымен көтерген жігіт ағасы, неге екенін, аса жақсы пікір қалдыра қоймады. «Кім болса, ол болсын! Маған ақшасын берсе болды емес пе?», – деп белгісіз кейіпкердің пәтер жалдауынан басталады (Шытырман, 2022: 109).

Жедел жәрдем келгенше денесі суып қалған марқұмның қалтасындағы құжат бойынша Алматыдағы әшекейлер жасайтын компанияның басшысы – Оңалбай Демесінов болып шықты. Сот-медициналық сараптаманың қорытындысы марқұмның қанында көп мөлшерде калий цианидтің болғанын анықтағанда қаса қана өлтірілгені анықталды. Құпия қылмысты анықтау үшін тексеру жүргізген тергеуші Бақыт Жексенұлының үйге қарсы беттегі дүкеннің бейнетаспасын көруі – оның қырағылығы болса, бейнетаспадағы жан-жағына алақтаған жігіт – қолға іліккен алғашқы айғақ. Қазақ ұлттық университетінің Заң факультетінде оқитын, отбасылы Медеу Ержанов қылмысты сөзге көлмей мойындағанмен, сөздерінің қиыспауы күмән туғызады.

Өзбек ғалымы Р.Раджапованың детектив шығармалар туралы: «...классический детектив начинается с описания преступления и заканчивается разоблачением преступника, а также раскрытием всего процесса расследования, выявлением причинно-следственных связей, обнаруженных героем-сыщиком», – деген пікіріне сүйенетін болсақ (Раджапова, 2025: 621-622), бұл оқиғадағы қылмыс та қылмыскердің әшкереленуімен аяқталған. Жазушы «жалған іздер», «оқырманды адастыру» әдістерін қолдану арқылы оқырманды шатастырады. Тергеушінің еңбекқорлығының арқасында «жалған іздер» ашылып, қылмыскер табылады. Сот процесінде таспаны қайта айналдырғанда анасының Медеудің жанындағы қызды тануы – қылмыстың күтпеген адамға ауысуы.

Оқиғаның шешімі – Әсемнің марқұмның тамағына ұды қасақана қосқанын мойындауы. Демесіновтің қол астында қызмет істейтін Әсем арын таптап, өз дегенін жүргізген басшыдан құтылуды көздегенде, оның есіне алғаш түскені – алтын мен күмісті тазалайтын цианид қышқылы болатын. Марқұмның сүйіктісінің қолынан өлуі – қыздың арын таптаған еркектен кек алуы.

Қарындасын жазадан құтқаруды ойлаған Медеу бар кінаны өз мойнына алғанмен, оны дәлелдейтін айғақ жеткіліксіз еді. Оқиғаның қорытындысы – анасының: «Тектінің тұяғы... Әкеңнің аруағы риза болатын болды. Қарындасым деп шырылдаған жүрегіңнен сенің! – деп еміренуі» (Шытырман, 2022: 122).

Автор ары тапталып, басшысының ермегіне айналған жас қыздың одан кек алу үшін адам өлтіруге барғанын кездейсоқтық етіп көрсеткенмен, адам өлімі болған жерде қылмыскерге міндетті түрде Үкім шығатыны белгілі. Заң факультетінде оқитын Медеу қарындасын қаншама қорғаштағанмен ақиқат ашылды, қылмыскер табылды. «Қолмен істегенді мойынмен көтеру» – өмір заңы.

Жарас Кемелжанның «Қанды сүттің дәмі» психологиялық детективіне де өмірден алынған оқиға негіз болған. Оқиға Коляның алғашқы адамды өлтіріп, оны малша жіліктеп \ жатқанынан басталған:

«Бұл Коляның адам сойған ең алғашқы түні. Одан бері қанша апта, қанша ай өтті? Қаншама бейкүнә жанның қабырғасын қақ айырып, омыртқасын үзіп, жұлынын жұлып алды? Есінде жоқ. Ойласа, санынан жаңылады...» (Шытырман, 2022: 131).

Негізгі оқиға шегініс арқылы өрбіп Коляның өмірге келген сәтіне ораламыз. Өскеменде туған Қалыштың азан шақырып қойған аты ұмытылып Коля аталып кетуі өмірде жиі кездесетін құбылыс болғанмен, оның тағдыры ешкімге ұқсамайтын. Жазушы шегініс жасап кейіпкердің өмірінен хабар береді. Бір жасында анасын өз пәтерінде маскүнемдер пышақтап өлтіріп кеткенде анасының құшағында қалған баланы екі күннен кейін көршілері тауып алғанда, сәбидің езуінде қатқан қанды көбік болыпты.

Анасынан ерте айрылып, ана мейіріне қанбаған баланың әйел адамдардың кеудесіне басын тығатыны кішкентай кезінде қалыпты көрінгенмен, есейе келе ерсі бола бастағаны нақты оқиғалармен нанымды бейнеленген. Өскеменнен Алматыға келіп, бір зауытта күзетші болып жүрген ол «Саяхаттан» автобуста отырып, Талғар жақтағы иесіз саяжайлардың біріне кететін. Автобустағы нөпір халықтың ішінен алпыс екі тамырын иіткен жұпар иісті келіншектің қасына жетті.

«Танауына талып жеткен хош иістің иесін тапты. Ақсары, жүзінен нұры төгілген уыздай жас келіншек екен. Жақындап келіп, тұмсығын әлгі келіншектің шашына тықты. Адам көп болған соң ба, анау да қарсылық танытпай, жылы жымыып үнсіз тұра берген. Қалыш та дәл солай қанша уақыт тұрғанын білмейді. Бір кезде сары келіншек орнынан қозғалып, есікке қарай бететген де ған есін жиып алды. Қай жерге жеткенін түсініп жатқан жоқ. Әлгі хош иістің соңынан ерді. Көліктен түскенде байқады, өзінің үй жағына жақын маң екен...» (Шытырман, 2022: 133).

Салтанатпен кездесіп өзі иемденіп жүргенде бір еркектің қасынан көріп оны саяжайға сүйреп алып келуі, ашу үстінде тұншықтырып өлтіргені, қос анарын ашып жіберіп, еміреніп тұрып бас қоюынан кейіпкердің бойындағы әйел затына деген ынтық сезім байқалады. Көзін ашқанда Салтошының денесі мұздай болып сіресіп қалғанын көріп балаша өкіргені есінде. Мүрде иістенгенше келіншектің қос анарына күнде бас қойып үйренген оның жұпар иіске деген құмарлығы осылайша арта түсті.

Қыс өтіп, күн жылынғанда тұрғындар күлімсі иіс шығатын саяжайға арызданғанда, әкімшілік қызметкерлері қол-аяғы бөлшектелген адам мүрделерінен жертөленің есігі жабылмай қалғанын көреді. Қанды қолды ұстау үшін күзет қойылуы – қылмыскердің ұстаудағы алғашқы қадам.

Араға апта салып, елең-алаң шақта қолқаны алатын иістен жиіркенген әйелді көтере жөнелген ол құрыққа түсті. Сотта Коля жұпар иіске құмарлығын, соның

жолында неге болса да даяр екенін айтып ақталып бақты. Тергеушіден кейін сөйлеген психолог қыздың қорытындысы мынадай еді:

«Қалыш Батырбекұлы сәби күнінде ана мейіріміне, шешесінің ақ уызына қанбаған. Анасын маскүнемдер өлтіргенде, шешесінің өлі тәнін қан шыққанша емген. Содан адам бойында қанды сүтке, жұпар иіске деген құштарлық қалып қойған. Қалыш сол жұпар иіс пен қан татыған сүттің кермек дәмін есейгенше іздеген. Әйел атаулыдан сол иістің, сүттің дәмін іздеп, осындай қылмысқа барып отырған», - деп жазыпты (Шытырман, 2022: 135).

«Саяхаттан» көлігіне отырған қыздарды саяжайдағы құжырасына тасу үшін Өскемендегі ескі жигулін алып келген ол қыс бойы қанша әйелді құрбандыққа шалды. Күн жылынғанда ғана қылмысы ашылған Қалыштың негізгі дерті – ана мейіріне қанбағандық болса, соның соңында жасалған қылмыстан оны ақтап алу мүмкін емес еді.

Детектив шығармалар жазып жүрген жазушы З.Телеуова «Детективтің оқиғасы – қоғамда болып жатқан көріністер» деген сұхбатында: «Біз капиталистік қоғамда өмір сүріп отырмыз. Біз айтсақ та, айтпасақ та басты құндылыққа байлық, ақша шықты. Сол ақшаның жолында неше түрлі қылмыс жасалып жатыр. Оны жасыруға бола ма? «Ауруын жасырған өледі». Барлық қылмыстың түпкі себебі – ақшаға деген ашкөздіктен. Шетелдік детективтер осыны ашық жазады. Біз тіпті олардай етіп ашық жаза алмаймыз. Оған, біріншіден, әлі де болса қоғам, екіншіден оқырман дайын емес. Бірақ түптің түбінде соған келеміз», – деген болатын (Телеуова, 2022). Жазушының осы пікіріне сүйенетін болсақ, Сансызбай Молдажановтың «Сырға» әңгімесінің оқиғасы қоғам өмірінен орын алған аса ауыр қылмыстан басталады:

«Адам сойып тұрғаны алғаш рет. Қолтық тұсынан қидалап жатып, алдымен оң қолын кеудесінен ажыратты. Пышағы өтпей ме, әлде бойын билеген үрейдің әсері ме, аяқ-қолын бөліп алғанша ыр-ыр етіп, қара терге түсті. Басын кесіп алса, екі дорбадағы жүк теңелетіндей көрінген. Неге екенін қолы бармады. Томардай денені қытайдың ала дорбасына сала бергенде, қолына қап-қатты бірдеңе батқандай көрінді. Қараса, марқұмның сырғасы екен. Шешіп алып төс қалтасына салды...» (Шытырман, 2022: 123).

Оқиғаға негіз болған сырға – көркем деталь. Қылмыспен басталған оқиға Бақтияр Қасымның анасы Райхан Ықыласованы іздеуімен жалғасады. 72 жастағы анасының жоғалғанына төртінші күн болғанда іздеу салған оның көзіне жас алып кемсеңдеуі – заңды құбылыс. Көпке дейін іздеу жұмыстарының нәтиже бермеуі – «оқырманмен ойнау» әдісі.

Тергеушінің тәжірибеден өтуге келген болашақ із кесуші студентке тапсырма беруі оқиғаны ширата түскен. Пәтерге кім келгенін, Бақтиярдың қайда барғанын тексерген жігіттің оншақты адам туралы мәлімет беруі – оқырманның да, тергеушінің көңілін аударған:

«Кәмила Ержанова. 1989 жылы 14 ақпанда Оңтүстік қазақстан облысында туған. Бақтияр Қасым оған 10 күннің ішінде үш рет барды. Бұл қыз жезөкше. Бірақ Бақтияр мұны біле ме, білмей ме, оны анықтай алмады» (Шытырман, 2022: 126).

Алғашқы айғақ – жезөкшенің құлағындағы сегіз айдан бері іздеп жүрген Ықыласованың сырғасы. Тергеушінің Кәмила туралы деректерді ақтаруы шешімді

жақындатқан. Тексеру барысында Кәмила Ержанованың шын аты – Севара Рустамова екені, 1991 жылы 1 қыркүйекте Өзбекстанның Ташкент облысында туғаны, ұлты – өзбек, Алматыға 17 жасында келіп, жезөкшелердің қатарына қосылғаны анықталды.

Севараның алғашқы күдікті ретінде қамалуы – оқиғаның шарықтау шегі болса, шешім – қылмыскердің тұтқындалуы. Тергеушінің сұрақ-жауаптары негізгі күдіктіні тап басып табуынан оның өз кәсібінің шебері екені көрінеді. Анасының 14-ақпанда өлуі, 15-ақпанда Кәмилаға сырға сыйлап «үйіңде ғана тағасың, сыртқа шыққанда алып таста» деген сөздері бұлтартпас дәлел ретінде расталып қылмыскер құрықталды.

Қорытынды – криминалистердің жаз бойы ит-құс сүйрелеген марқұмның сүйектерін жинастыруы. Үйіне ертіп келген таныстырған жезөкшені алуына қарсы болған ананың өз баласының қолынан өлуі – өкінішті. Оны қылмыскер Бақтияр былай түсіндірді:

«Шешем кіріп келді де, қолымдағы сөмкені жұлып алды. Айтпаған сөзі жоқ, әбден тілдеді. Сосын мен оны бар күшіммен кеудесінен итеріп жібердім. Басы еденге соғылып, ес-түссіз қалды. Білегін ұстасам, тамырында лүпіл жоқ. Тоңазытқышты ашып, арақ әкелдім. Одан кейінгісі бұлыңғыр. Есімді жисам, жертөледен шығып келе жатыр екенмін» (Шытырман, 2022: 129).

Көркем әдебиеттің тәрбиелік қызметі жөнінде балалар әдебиетін зерттеушісі Ш.Ахметов былай деген болатын: «Ата-анасын сыйламайтын бала ол жолдасына да, қоғамға да ешқандай дұрыс қызмет ете алмайды. Өзін әлпештеп өсірген адамға немқұрайды қараудан, анаға опасыздық етуден ауыр қылмыс жоқ» (Ахметов, 1991: 288). Ғалымның осы пікіріне сүйенетін болсақ, туған анасын өлтіріп, оның бар қымбатын жезөкшеге сыйлап, сүйегін ит пен құсқа жет еткен азғыннан ешқандай жақсылық күтуге болмайды. Жазушы адам ойына сыймайтын қылмыстың ашылуымен замандастарымыздың азғындауын нанымды бейнелеген.

Оқиғаның қорытындысы – бір үйдің шаңырағын ортасына түсірген жезөкше Севара Рустамованың Қазақстаннан аластатылуы, анасын бөлшектеген қаныпезердің ұзақ жылға бас бостандығынан айырылуы.

Көптеген әдебиеттанушылар қазақ детективінің дамымай жатуын қазақтардың үлкен қалаларға кеш қоныстануымен ұштастырады. Алайда, қылмыстың қазақтың кең даласында жиі жасалатынын есімізге алатын болсақ, ұрлық қала мен ауылды таңдамайды. Адамзатпен бірге жасап келе жатқан ұрлық пен қылмыстың бір көрінісі мал шаруашылығымен айналысатын ауыл тұрғындарының өмірімен тікелей байланысты. Қуаныш Нұрданбектің «Жөргем» әңгімесіне үш айда 12 адамның жылқысы ұрлануы арқау болған. Капитан Баққараев конокрадты таппай жүргенде көлігіне отырған жолаушының әңгімесі себеп болады. Детектив шығармаларға сай құпия қылмысты ашу үшін жұмбақ мотиві басшылық қызмет атқарса, мұндағы жұмбақтың шешілуіне нағашыларына қыдырып келген Қытайда тұратын азаматтың ол жақта жылқы малы қымбат екендігі туралы әңгімесі септігін тигізеді.

Сәбира естісе, ауылдағы сексен үй түгел еститінін білетін ол әйеліне:

« – Сәбираға айт, күйеуі мал қарауға өріске түссе, әкеңнің жылқыларына да көз сала қайтсн. Екі-үш күннен бері таппай қалыпты. Мен қалада қалып, он күндей ем-дом алмасам, тізем қақасап жан таптырар емес. Ертең аяз қысқанда мүлде жүргізбей, тұсалып қалам...», – деп тапсырма береді (Шытырман, 2022: 95-96).

Бұл – капитанның ауыл тұрғындарының көңілін басқа жаққа бұру амалы болатын. Тәртіп сақшысы ұзаққа кеткенін естіген ауыл ұрылары осы сәтті пайдаланып шұғыл қимылдайтыны белгілі. Н.Ю.Георгинованың детектив шығармалар жөніндегі: «Интерес к чтению детективной литературы связывается с его способностью к воплощению «пути движения из тьмы к свету». Имеется в виду, прежде всего, раскрытие преступления, разгадка тайны», – деген пікіріне сүйенетін болсақ, жазушы «қараңғылықтан жарыққа қарай қозғалыс жолын» тиімді пайдаланған (Георгинова, 2013: 178).

Капитан белгісіз жолаушының малды шекарадан «ала темірдің астын үңгіп қазып өткізеді» деген сөзін нысан етіп келе жатқанда иесіз қораға қамалған жылқыға тап болады. Қорасын жалға берген Марк пен Беріктің тұтқындалуы, Беріктің тергеушіге хатқа тіркелген, тіркелмеген ұрлықтарды тізбелеп айтуы, ұрылардың жасырын диктофонды аңғармай қытай асқан 25 жылқыны қашан, қалай саудалағанын тізіп беруі – оқиғаның шарықтау шегі. Шешім – Қытайға кеткен Жолдыбек пен Марктың таныстығы ұрлыққа ұласып, Қосан бастаған қарақшылардың құрықталуы.

Қорытынды – «Жүргенге жөргем ілінуі». Қытайдан келген жолаушыны капитан Думан Баққараев көлігімен Ұзынкұраққа жеткізбегенде, жол қысқарсын деп әңгімелеспегенде айғақсыз, дәлелсіз ұрланған 25 жылқының қылмысы ашылмас еді.

Аида Қожмамбетованың «Жұмбақ өлім» әңгімесінің де оқиғасы отыз жеті жастағы орыс тілі пәні мұғалімінің жұмбақ өлімінен басталады. Қашан да жұмбақты шешуде логика үлкен міндет атқаратын болса, айғақсыз қылмысты ашуда криминалистика бойынша алдымен бірнеше болжам жасалады. Бірінші күдікті – араларында баласы жоқ келіншектің күйеуі, екіншісі – отыз, отыз бес жастағы көңілдесі, үшіншісі – келіншектің туған інісі, төртіншісі – жұмбақ адам болуы мүмкін деген болжамдардың барлығы да қисынға келеді.

Сараптама қорытындысы бойынша тергеуді жүргізуде негізгі күдіктің көңілдесі Азатқа, бұрынғы күйеуі Жандосқа түсуі – көңілге қонымды. Әкімнің үйіндегі жалданбалы өзбектің жейдесінен үзіліп түскен түйме – алғашқы айғақ. Бақытжанның болжамын бұзған түйменің екіншісі өлген келіншектің табалдырығынан табылуы жұмбақтың шешімін жақынтақан.

Оқиғаның шарықтау шегі – өзбектің қылмысты мойындауы. «Өзбек бәрін бірден мойындады, өзі де ұйқысы дұрыс болмай, көз ілінсе, қорқынышты түстер көріп, жынданып кетудің аз-ақ алдында жүрген екен» (Шытырман, 2022: 108).

Шешім – қылмыскердің құрықталуы. Детектив шығармалардағы қылмыстың ашылуы жөнінде В.Баранова: «Зарубежные детективы часто запоминаются нам не только захватывающими сюжетами и их виртуозными поворотами, но и образами талантливых детективов, которые раскрывают преступления, используя уникальные методы расследования, чтобы разгадать злодейские загадки. Они стали символами интеллекта, логики, тщательности и находчивости в мире преступности», – деген болатын (Баранова, 2024: 9). Мұндағы жасырын қылмыс та тергеушінің ақыл-ойының, логикасының, мұқияттылығы мен тапқырлығының арқасында ашылады.

Әсем Жұмақанның «Қалың тұман арасында» әңгімесінің оқиғасы қараңғы түнде А. қаласының солтүстік-батысында 500 шақырым жердегі кішкентай ауылға келе

жатқан таудың етегіндегі кішігірім орманның ішінде қорқыныш билеген белгісіз кейіпкердің келе жатуымен басталған.

А.Файзолла оқиғаның басталуы жөнінде: «А. қаласының солтүстік-батысында...». Шығарманың бұлай басталуы автордың Америка әдебиетінен сусындағанынан хабар береді. Әдетте, америкалық жазушылар солай қаланың толық атауын емес, бастапқы әрпін жазады. Мысал ретінде, Оливер Генри мен Эдгар Аллан Поны атар едім. Демек, жас жазушы – әлем әдебиетін сіміруге құлаш ұрған, үлкен ізденіс үстіндегі талапкер», - деген болатын (Файзолла, 2019). Алайда, әлем әдебиетінде оқиға орын алған қала атауын толық жазбай, бас әрпімен беру үрдісін осыдан бір ғасыр бұрын, XX ғасырдың жиырмамыншы жылдарында М.Әуезов. Қ.Кемеңгерұлылар ұлттық әдебиетте орнықтырғаны белгілі (Орда, 2011: 97). Осы ойымызды Б.Майтановтың «М.Әуезов классикалық үрдіс дағдысы бойынша тағы бір кеңістік межесі – Семей қаласын С. әрпімен ғана таңбалайды. Алайда ол мекендік орта елсіз жапан түзбен антиномиялық қарым-қатынаста алынғандықтан, суреттелетін уақыт сипатына сөзсіз драматизм үстейді», - деген пікірі растайды (Майтанов, 2009: 71). Ғалымдардың пікірлері Ә.Жұмақанның әлем және өзіне дейінгі қазақ әдебиетінде қалыптасқан үрдісті жалғастыруда әдебиеттегі дәстүр сабақтастығын сақтағанын көрсетеді.

«Бисмилләһ» деп айтуға қанша талпынсам да, тілім байланып, ырқыма көнер емес. Құлағым шыңылдап, жүрегім дүрсілдеп, денем қалш-қалш етеді. Таңсәриде көретін қорқынышты түс сияқты, бірақ, қашан оянарым белгісіз», - деген жолдардағы кейіпкер бойындағы үрей мен қорқыныш сезімдерінен жазушының психологизмді біршама игергені байқалады. Автор кейіпкер бойындағы үрей, қорқыныш сезімдерімен оның жандүниесіндегі арпалыстарды жеткізуге тырысқан. Оқырманның таксиші Елеусіновті, әкесінің достары Айдос Назаров пен Серік Қалижанды өлтірген адам балалар колониясында отырған, Қарагүл атаған София Нигматтулина екеніне күмәнсіз сенуі – «оқырманды адастыру» әдісі. Трегеуші сирек кездесетін магифреникалық синдромы бар адамдарда галлюцинация жиі болатындықтан, таксиші Серіктің басын таспен мылжалап, Айдосты пышақтап өлтірген София екеніне күмәнсіз сенгенмен, ешқандай айғақ та, дәлел де жоқ.

Кейіпкер сөзінен оның болмысын көруге болатын болса, София Нигматтулинаның: «Ақшасы көп байларды қашан жазалап едіңіздер? Әлсіз, кедей қара халыққа ғана шамаларыңыз жетеді. Сот сараптамасының өзін де ақшаға өзгертіп, көк қағазбен жалғыз куәгерді сатып алған болатын. Сот алқасының өзі де қомағай болса, баланың сөзіне кім сенсін?», - деген сөзінен біздің қоғамдағы сыбайлас-жемқорлықтың тереңдеп кеткенін байқауға болады (Шытырман, 2022: 81). Оның сөзіндегі «кішкентай адам» – өзі болса, ол – анасын әкесінің ұрып-соғып өлтіргенін, қылмыскердің сот сараптамасын өзгертіп жазадан құтылып кеткенін көрген қыздың сөзі еді. Кейіпкердің реалды өмірден қиял әлеміндегі тартысын баяндайтын көркем мәтіннің анықталуын шизофрениялық дискурс деп атайтын болсақ, жазушы осы әдісті тиімді пайдаланған.

«Жалған іздерге» түскен тергеуші Мұраттың морттегі Қанат Назаровтың тартпасынан тапқан гүлді түйреуіш – қылмысты ашудағы алғашқы айғақ. Бір ай бұрын София Нигматтулина өлтірген Айдос есімді жігіттің сот-медицина сараптамасында жұмыс істейтін Қанат Назаровтың інісі болуы тергеушінің күмәнін анықтай түсті.

Тергеуші Мұраттың болжамы бойынша біріншіден, қыз жындыханадан өзі қашып кетпеген, екіншіден, інісі Айдостың кегін алмақ болған, үшіншіден, Айдостың өтінішімен Қанат көмектескен, төртіншіден, марқұм әйелге жасалған сот-медициналық сараптаманы Қанат Назаров жасаған деген тергеушінің болжамдары қылмыстың ашылуына септігін тигізді. Жұмбақ қылмыс тергуші Мұраттың ақыл-ой логикасымен, іскерлігімен ашылған. Көркем әдебиеттегі жаңа кейіпкерлер туралы С.Қирабаев: «Әдебиеттегі адам өмірдегі адамды көшіре салумен жасалмайды. Адам бойындағы жақсы-жаман қасиеттердің өмірде кездесетін, фактыларға негіздеп, содан айнытпай жасау арқылы жаңа кейіпкер туғызады», - деген болатын (Қирабаев, 2011: 215). Ғалымның пікіріне сүйенетін болсақ, жазушы аталған әңгімесінде қазақ әдебиетін тергеуші Мұраттың бейнесімен толықтырған.

Оқиғаның шешімі – темір тормен қоршалған, милиция қызметкерлері күзетіп тұрған емханадан Қарагүлді ұрлау мен оны парализдеп іш-құрылысын тірідей кескілеген Қанаттың Францияға ұшқалы тұрғанда әуежайда тұтқындалуы болса, қорытынды (эпилог) – Қанат Назаровты 25 жылға бас бостандығынан айырып, жазасын қатаң режимдегі колонияда өтесін деген үкімнің шығуы.

Оқиғаның соңында мүлде күдіктенбеген тосын кейіпкер қылмыскер болып, оқырманның ойындағы күдіктінің қылмысқа қатысы болмауы детектив шығармаларда жиі кездесетін әдіс. Агата Кристидің жиі қолданатын әдісі – «оқырманмен ойнау», «оқырманды алдау» екенін еске алатын болсақ, қазақ жазушылары да бұл әдісті жиі пайдаланады. Әдебиетте көтерілген толғақты мәселелер туралы Ш.Елеукеңовтің: «Үлкен қоғамдық-әлеуметтік мәселелер жайлы толғақты ойлар, көркемдік құнарлы топырақта ғана өркен жаймақ», - деген пікірі жазушылардың шағын оқиғамен қоғамдық-әлеуметтік мәселелерді көтергенін көрсетеді (Елеукеңов, 2011: 98). Осы оқиғадағы жазықсыз Қарагүлдің хирургтың пышағымен кескілеп өлтірілуі – біздің қоғамдағы тірегі жоқ «кішкентай адамдардың» жай-күйінен хабар береді. Ол қанша шырылдағанмен, оның сөзіне құлақ асқан адам жоқ. Тіпті күзет қойылған ауруханадан Қанат Назаровтың ешқандай кедергісіз алып шығып, тірідей союы – біздің қоғамның қылмыс әлеміне айналуы.

4. Зерттеу нәтижесі

4.1. А.Зейінқызының «Тек пен шек» әңгімесінде «жалған іздер», «оқырманды адастыру» әдістерін пайдалана отырып, ар, намыс, кек мәселелерін көтеруде қазіргі таңда кең етек жайып бара жатқан қылмыстармен біз өмір сүріп отырған қоғамның былығын әшкерелеген.

4.2. Жарас Кемелжанның «Қанды сүттің дәмі», Ә.Жұмақанның «Қалың тұман арасында» психологиялық детектив әңгімелерінде адам бойындағы ғылым дәлелдеп үлгермен психикалық дерттің салдарынан санасыздықтың белең алуы, адам шошырлық қылмыстардың жасалуы нанымды бейнеленген. Ж.Кемелжан қылмыстың «отбасылық емес адамның» қолымен жасалғанына көңіл аударса, Ә.Жұмақан «оқырманды адастыру», «жалған іздер» әдісін тиімді пайдаланған.

4.1. С.Молдажановтың «Сырға» әңгімесінде жұмбақ мотивімен «ашу – дұспан, ақыл – дос» деген халық даналығын қайта тірілту арқылы оқырманға ой салған. Детектив шығармалардың негігі қызметі оқырманды тәрбиелеу болса, жазушы анасын өлтірген қанішердің тірлігімен оған лағнет айтқан.

4.2. А.Қожмамбетова «Жұмбақ өлім» әңгімесінде криминалистика ғылымындағы жұмбақ қылмысты ашуда кемінде төрт болжам жасалатынын негізге алу арқылы жұмбақты шешудегі тергеушінің біліктілігіне көңіл аударған.

4.3. Қ.Нұрданбектің «Жөргем» әңгімесінде ұрлықты ашуда жазушы «қараңғылықтан жарыққа қарай қозғалыс жолымен» оқырманын баурап отырған. Қылмыстың ауыл мен қала таңдамайтыны мал шаруашылығымен айналысатын ауыл тұрғындарының тіршілігімен, ұрылардың ұрланған жылқыларды шекара асыруымен қоғамдық-әлеуметтік мәселелер суреттелген.

4. Қорытынды

Талдау нысанына алынған әңгімелерде классикалық детектив жанрының негізгі ерекшеліктері сақталған. Атап айтатын болсақ жазушылар ауыз әдебиетінен келе жатқан жұмбақ мотивін сюжеттің орталық элементіне айналатын жұмбақ жағдайдағы кісі өлтіру, тонау, мал ұрлау, адам ұрлау тәрізді қылмыстарды бейнелеуде дәстүр сабақтастығымен жалғастырған. Қылмыскер мен қылмысты ашушы арасындағы қақтығысты тәжірибелі тергеушінің жұмбақ оқиғаны ашудағы терең логикасымен, еңбекқорлығымен, төзімділігімен нанымды бейнелеген. Әңгімелерде оқиғаға оқырманды сендіру, тергеудің сенімді, дәлелді жүруі, оқиға өткен орынның атмосферасы сақталған. Жазушылар ХХІ ғасырдағы қазақ қоғамындағы түрлі қылмыстарды әдебиетке алып келіп, ұлттық әдебиетті қылмыс әлемімен толықтырған. Сонымен бірге қазақ әдебиетіне капитан Думан Баққараев, тергеуші Бақыт Жексенұлы, тергеуші Мұрат, із кесуші студент тәрізді жаңа кейіпкерлерді алып келген. Детектив шығармаларға ел өміріндегі өзекті мәселелер арқау болатын болса, мал ұрлау, адам ұрлау, «кішкентай адамдарды» қоғам өмірінен ешқандай кедергісіз жұлып тастау, анасын өлтірген қанішер, адам сойған азғындардың да біз өмір сүріп отырған қоғамда өзімізбен қатар жүруімен қоғамдық-әлеуметтік мәселелер көтерілген.

Әдебиеттер:

1. Ахметов Ш. Ыбырай Алтынсарин – қазақ балалар әдебиетінің атасы // Ыбырай Алтынсарин тағлымы: әдеби-сын мақалалар мен зерттеулер / құраст. М. Жармұхамедов. – Алматы: Жазушы, 1991. – 384 б.

2. Баранова В. Искусство расследования в зарубежных детективах // Детективный жанр в искусстве: социальный, психологический, литературный аспекты в прошлом и настоящем: материалы Всероссийской научно-практической конференции студентов и магистрантов (10 апреля 2024 г., г. Липецк) / под общ. ред. Н. В. Киреевой. – Воронеж: НАУКА-ЮРИПРЕСС, 2024. – 165 с. (орыс тілінде).

3. Елеукенов Ш. Шығармалары. 1-т.: Тәуелсіздік көзімен. – Астана: Фолиант, 2011. – 536 б.

4. Zhunussova A., Kenesbayeva Sh., Tulekova G., Nurpeissov N., Turysbek R. Tracing the history of the detective genre in literature: a qualitative study based on interviews with literary critics // International Journal of Society, Culture and Language. – 2023. – Vol. 11, No. 3. – P. 13–22. DOI: 10.22034/ijscsl.2023.1999960.2998. (ағылшын тілінде).

5. Қирабаев С. Ұлт тәуелсіздігі және қазақ әдебиеті: әдебиеттік зерттеулер, сын мақалалар, естеліктер. – Алматы: Жібек жолы, 2011. – 596 б.

6. Майтанов Б. Мұхтар Әуезов және ұлттық әдеби үрдістер: зерттеулер, эсселер. – Алматы: Жібек жолы, 2009. – 544 б.

7. Мансурова Э., Орда Г., Асқарова Г. Анализ частности эмоций в текстах казахской и тувинской литературы // Новые исследования Тувы. – 2025. – № 3. – С. 82–93. URL: <https://nit.tuva.asia/nit/issue/view/67>

8. Орда Г. 1920-жылдар әдебиетіндегі тәуелсіздік туралы ұғым мен көркемдік ізденістер // XX ғасыр әдебиетіндегі тәуелсіздік идеясының көркем шешімі. – Алматы: Арда, 2011. – 73–128 б.
9. Орда Г. С. Олжабайдың «Қыз жылаған түн» детективті повесінің көркемдік ерекшелігі // Керуен. – 2025. – Т. 88. – № 3. – Б. 50–60.
10. Раджапова Р. Р. Теоретико-литературные аспекты изучения детективного жанра // Вестник науки. – 2025. – № 5 (86). – Т. 2. – С. 621–625. (орыс тілінде).
11. Телеуова З. Детективтің оқиғасы – қоғамда болып жатқан көріністер // Әдебиет порталы. – 2022. – 10 қараша. URL: https://adebiportal.kz/kz/news/view/ziiias-teleuova-detektivtin-oqigasy-qogamda-bolyp-zatqan-korinister__24199
12. Файзолла А. Алаштан Агата шығатын күн алыс емес // Әдебиет порталы. URL: https://adebiportal.kz/kz/news/view/alpamys-faizolla-alastan-agata-sygatyn-kun-aly-s-emes__21717
13. Георгинова Н. Ю. Детективный жанр: причины популярности // Научный диалог. – 2013. – № 5 (17). – С. 173–186. (орыс тілінде).
14. Шытырман: детектив шығармалар жинағы. – Алматы: Заң Медиа-корпорациясы, 2022. – 381 б.

References:

1. Akhmetov, Sh. (1991). Ybyray Altynsarin – Kazakh balalar adabietinin atasy. In M. Zharmukhamedov (Ed.), Ybyray Altynsarin taglymy: Adebі-syn makalalar men zertteuler. Almaty: Zhazushy. (in Kaz)
2. Baranova, V. (2024). The art of investigation in foreign detective stories. In N. V. Kireeva (Ed.), The detective genre in art: Social, psychological, and literary aspects in the past and present: Proceedings of the All-Russian scientific and practical conference of students and master’s degree students (April 10, 2024, Lipetsk). Voronezh: Science-Yuripress. (in Russ)
3. Eleukenov, Sh. (2011). Works (Vol. 1). Astana: Foliant. (in Kaz)
4. Faizolla, A. (n.d.). The day when Agata will appear in Alash is not far off. https://adebiportal.kz/kz/news/view/alpamys-faizolla-alastan-agata-sygatyn-kun-aly-s-emes__21717 (in Kaz)
5. GeorGINOVA, N. Yu. (2013). Detective genre: Reasons for popularity. Scientific Dialogue, 5(17), 173–186. (in Russ)
6. Kirabayev, S. (2011). National independence and Kazakh literature: Literary studies, critical articles, memoirs. Almaty: Silk Road Publishing House. (in Kaz)
7. Maitanov, B. (2009). Mukhtar Auezov and national literary trends: Studies, essays. Almaty: Silk Road Publishing House. (in Kaz)
8. Mansurova, E., Orda, G., & Askarova, G. (2025). Analysis of the particularity of emotions in the texts of Kazakh and Tuvan literature. New Studies of Tuva, (3), 82–93. <https://nit.tuva.asia/nit/issue/view/67>
9. Orda, G. (2011). The concept of independence and artistic searches in the literature of the 1920s. In Artistic solution of the idea of independence in the literature of the 20th century (pp. 73–128). Almaty: Arda. (in Kaz)
10. Orda, G. (2025). Artistic features of the detective story “The Night the Maiden Wept” by S. Olzhabay. Keruen, 88(3), 50–60. (in Kaz)
11. Radzhapova, R. R. (2025). Theoretical and literary aspects of the study of the detective genre. Bulletin of Science, 5(86), 621–625. (in Russ)
12. Shytyrman. (2022). A collection of detective works. Almaty: Zan Media Corporation LLP. (in Kaz)
13. Teleuova, Z. (2022, November 10). The detective story – scenes taking place in society. Literature Portal. https://adebiportal.kz/kz/news/view/ziiias-teleuova-detektivtin-oqigasy-qogamda-bolyp-zatqan-korinister__24199 (in Kaz)
14. Zhunussova, A., Kenesbayeva, Sh., Tulekova, G., Nurpeissova, N., & Turysbek, R. (2023). Tracing the history of the detective genre in literature: A qualitative study based on interviews with literary critics. International Journal of Society, Culture and Language, 11(3), 13–22. <https://doi.org/10.22034/ijscsl.2023.1999960.2998>